ՊԱՏՄԱ-ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Գ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ԱՆԱՊԱՏ ԿԱՄ ՆՈՐ-ՎԱՐԱԳ ՎԱՆՔԸ ԵՎ ՆՐԱ ՎԻՄԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ[1]

ՎԻՄԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ինչպես տեսանք, Անապատի կամ Նոր-Վարագ վանքի վիմագրությունը կարևոր և պատմական նշանակություն ունի։

Սրան կից հրատարակվող արձանագրությունները 43 հատ են, որոնցից վերջին երկուսը մեզ անհայտ, սակայն բերվում են հուշարձանների այդ խմբի վիմագրությունը մի տեղում լրացնելու նպատակով։ Հիշյալ 43 արձանագրություններից առաջին անգամ հրատարակվում են 31½ հատը (ձախից աստղանիշով նշվածները)։

Հրատարակված են, Շահխաթունյանի կողմից՝ №№ 19 և 20, Ջալալյանի կողմից՝ №№ 4 և 20, Մակար եպիսկոպոս Բարխուդարյանի կողմից՝ №№ 12 (առաջին մասը), 19, 20 և 42, Կ. Ղաֆադարյանի կողմից՝ №№ 3, 4, 5, 11, 18, 19, 20, 37, 38 և 43։

Հին բանասերների վերծանությունները մեծ մասով ճիշտ չեն. բացառություն է կազմում Ջալալյանի հրատարակությամբ մեր № 20 արձանագրությունը, որը վերցված է ոչ թե հուշարձանից, այլ մի ձեռագրից։ Դրա մասին նա իր «Ճանապարհորդութիւն ի Մեծն Հայք» աշխատության Ա հատորի 160 էջում գրում է այսպես. «Ցաղագս այսր վանաց այսպէս պատմի ի միում հին ձեռագրի, զոր տեսի յԱրցախ գաւառի, ուր պատմիչն առեալ ինքեան հիմն զվէպն գրեալ ի վերայ տփոյ Սուրբ Նշանիս Վարագա, ասի...», հետո բերում է № 20 արձանագրության տեքստը, համարյա նույնությամբ։

Նոր բանասերներից Կ. Ղաֆադարյանի վերծանությունն ամենաբարեխիղճը և ճիշտն է, սակայն մի քանի տեղ զգալի տարբերություն կա նրա և մեր վերծանության մեջ։ Դրանցից նշելի են №№ 11-ի և 18-ի թվագրերը և № 38-ի տեքստը, որով իմաստը փոխվում է։

Մեր պայմանական նշանները գործածված են նույն իմաստով, որի մասին մանրամասն հիշված է «էջմիածին» ամսագրի 1951 թվականի սեպտեմբեր-հոկտեմբեր համարի 41 էջում։

ԱՆԱՊԱՏ ԿԱՄ ՆՈՐ-ՎԱՐԱԳ ՎԱՆՔԻ ՎԻՄԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ա. Անապատ

* *№ 1. Մատուռի միջնորմի կիսամույթի ճակատին.*

1 ✕ Ս̅ր Սարգսին կիւրակէին : Ե: պա–
2 տարագն Սիրադեղա օրհնեցն է ան–
3 խափան : Բ : Սարգսի : Ա: Գրիգորո : Ա : Սիրադ–
4 եղա : Ա : Անապատա : ով խափանէ: Նացան
5 մեղացն տէր է՛ եւ դատապարտի յԱ̅յ

---

1. *Շարունակված ամսագրի 1952 թվականի սեպտեմբեր-հոկտեմբեր համարից։*

* № 2. *Եկեղեցու մուտքի ճակատաքարի վրա, ներսից.*

1 ԹՈՒ ՈԾԷ
2 կամաւ ամենա(կա)լին Ա̅յ այս
3 մեր գիր է հաւրս Պետրոսի եւ եղբարցս
4 որ հրամանաւ պատրոնին ընգալաք Սարգսի զմիաբ-
5 անութի̅ն եւ տուաք ի տարումն Ե աւր աղբայրա-
ե—ծ
6 ժամ եւ ի հետ մահուն զմիաբանութե զժամն եւ ով
7 խափանէ դատի յԱ̅յ եւ նզովք առցէ ամ(է)ն

№ 3. *Նույն մուտքի ճակատաքարի վրա, դրսից, գավթի կողմից. գրերի փոսերը մասամբ կարմրադեղով ներկված։*

1 Կամաւն Ա̅յ ես Դաւիթ որդի Վասակա թոռն Կիւ-
2 րիկէ արքւաի շինեցի զԱնապատս յիմ իշխան(ու)թե̅ս : ծերամբ
3 վարդապետին Մխիթարա: եւ ի ՈԽԷ թվիս շինեցի զեկեղեցիս
4 ծերամբ հաւր Գրիգորո. եւ նորին արքանեկին Պետրոսի եւ եղբարց նորա
5 Յովանիսի եւ Ազարիաի: եւ ետու հող ի Տանձեկո. եւ յեզեր գետին:
6 եւ զդրախտն ընգուզի ի ջաղացէն Համդեո մինչ յնգուզուտն Խար-
7 բի. եւ ջաղաց մի. եւ ի Բաղին այգի. եւ շինական մի : եւ ետուն ինձ
8 զՋատիկն աւուրն եւ զճրագալուցին ժամն որչափ լինի.
9 ով խափանէ դատապարտեսցի ի Տ̅է:

№ 4. *Նույն մուտքի ձախ կողմի խաչքարի վրա, կիսաշրջանի մեջ.*

1 Ս̅ր Նշան Տ̅րունա-
2 կան : Դաւթի լեր աւգնական:
3 յանեղ աւուրն անզրաւական:

№ 5. *Նույն խաչքարի տակ, խոշոր գրերով.*

1 Դաւիթ շինող
2 վա(ն)իցս

* № 6. *Նախորդ՝ № 5՝ կարճ արձանագրության վրա, մանր գրերով, փորագրված է 9 շարքից բաղկացած, ՈԿԸ թվակիր մի նվիրատվական արձանագրություն, որը կիսով չափ եղծված է, ոմն «Գրիգորոյ» որդու անունից։*

* № 7. *№ № 5 և 6 արձանագրությունները կրող խաչքարի և դրան կից՝ տապանատան պատի վրա.*

1 Ա̅ծ ողորմի Հազար-
2 դեղին որ զքարս կրեաց
3 ամէն:

* № 8. *Եկեղեցու մուտքից աջ, պատի միջի խաչքարի վրա, կիսաշրջանաձև*

1 Ձկեննակիր
2 Նշանս կառուցաք յոր..
3 ..... բարեխաւս....
4 ո[ր երկրպա]գէք յիշեցէք ի Ք̅ս

* № 9. *Նախորդ արձանագրությամբ կրող խաչքարի տակ, խոշոր գրերով.*

1 Խաչս Թա...
2 արին է

* № 10. *Եկեղեցու կից (հարավից) մատուռի ճակատաքարի վրա, մանր. անկյունավոր գրերով.*

1 *խաչերից վերև* — Ավ ագ
2 *խաչերի տակ* — Մկիչ Թr վդ

№ 11. *Տապանատան մուտքի ճակատաքարի վրա, կամարաձև փորագրված է.*

1 [ՌԽԲ ԹՎԻ] Ես Դաւիթ որդի Վասակա թոռն Կիւրիկէ
2 ա(r)fաի շինեցի զեկեղեցիս եւ զտապանատունս եւ ետու
3 ի Տանձեկի զիմ

ԾՆԹ. Արձանագրությունը կիսատ է թողնված և թվագիրը սուր գործիքով խըփված է, բայց հետքը մնացել է։

Բ. Ժամատուն

№ 12. *Մուտքի ճակատաքարի վրա, դրսից.*

1 ի Թվ. : ՉԺ :
(–)
2 Կամաւն Ա.յ : Ես Հայրուտս վաելեալ զ–
3 ծիավարժ իշխանութի եւ ճասեյյալ իմ (?) զարճուրեց–
4 ա ի սպառնալե(ա)ց : եւ դիմեցի յեղբայրանց Անապատիս առ ոտս
5 տr : Յոհ : շինողի սբ ուխտիս: եւ ստացա զտանականս յիշատակ ինձ եւ իմ-
6 ոցն : արդ ես Յոհ : որդի Հայրուտին յիշելով զառաճելական ճրամանս ճնազանդ լինե–
7 լ ճաւրն զարճուրեցա ի գործոց իմոց : եւ ետու ընծա եւ միաբանեfս ճաստատեցին : Բ : պ–
8 ա̄r : ի տաւնի Տերընդառաջին:Ա̄: Հայրուտին:Ա: Վէլուշին:ով խափանէ պարտական լիցի մեղաց նոցա:

ԾՆԹ. Ինչպես բովանդակությունից երևում է, այստեղ երկու արձանագրություն է, որոնցից երկրորդն սկսվում է 6-րդ շարքի «արդ» բառից և չի հրատարակված։ Մակար եպիսկոպոս Բարխուդարյանը «Արցախում» հրատարակել է առաջին մասը ոչ ճիշտ վերծանությամբ։

* № 13. *Աստվածածին եկեղեցու ժամատան մեջ բացվող մուտքից աջ, պատին կից մույթի խոյակի վրայի խաչքարի տակին.*

1 Ա̄ծ ողորմի : Մ̄գի : Մ̄գսոն
2 ն : Ա̄ծ ող̄ Շահնշահի աղբէr
Աղեղին:

ԾՆԹ. 3-րդ շարքի «Աղեղին»ը կարելի է կարդալ նաև «Աղեղին»։

* № 14. *Նույն մույթի խոյակի ճակատին.*

1. [կամաւն] Ա̄յ Ես Գrիգոr միա[բանե]–
2 ցա ե[կե]ղ(եցոյս) եւ ետուն ինձ : Ա : Ժ[ամ]
3 [ի տաւ]նի Համբարձ[ման]

ԾՆԹ. Անկյունավոր փակագծերի մեջ բերված տեղերում քարը հողմահարված է։

* № 15. *Ժամատան հարավ-արևելյան որմնախորշի տակ, զույգ խաչերի երկու կողերին, տառերի փոսերը կարմրադեղով ներկված.*

1 Մեծ յուսով Ես Սեւինջս
2 եւ ամո ւսին իմ Ցացէս միաբան–
3 եցաf եկեղե(ցոյս) միաբանեfս ետուն
4 մեզ Բ: ժամ ի տաւնի Լ̄ ածնին

* № 16. *Նախորդից ցած, կեսը կոտրված մի մեծ քարի վրա, գրերի փոսերը կարմրադեղով ներկված.*

1 Ես Ջատիկս եւ
2 որդի իմ Սասնէս
3 միաբանեցաք եկեղ(եցոյս)
4 եւ միաբանքս ետուն մ–
5 եզ . Ա̄ . աւր ժամ ի տաւնի սբ̄
6 խաչին անխափան

* № 17. *Նախորդի տակ, չորս հատ փոքր խաչերի աջ կողմում, ոչ խորը փորագրված մի այլ արձանագրության սկզբի մասից պահվել է երեք շարք, յուրաքանչյուր շարքում 3—4 տառ։ Այդ պատառիկն այստեղ չենք բերում, որևէ իմաստ չունենալու պատճառով։*

Գ. Աստվածածին կաթուղիկե եկեղեցի

№ 18. *Գլխավոր (արևմտյան) մուտքի բարավորի վրա, խոշոր գրերով.*

1 Ի Թվ. ..Գ շինեցաւ եկեղեցիս ձեռամբ Յոհանէս վ(—)դ հրամ(ա)նաւ
եւ իշխանութբ̄ իշխանաց իշխանի Վասակա որդո [Դաւթի թո]ռն Կիւ[րիկէ]–
2 ի արքաի եւ սան(մ)անեցաք զսա ազատ.........

ԾՆԹ. 1. Թվագրի առաջին երկու գրերի տեղում քարը չարդված է, իսկ միավոր Գ-ն կարելի է և Դ կարդալ։

2. Առաջին շարքի «Թոռն» բառը կարելի է և «ծոռն» կարդալ։

3. Արձանագրության վերջին մասը խորը փորագրված չլինելու պատճառով չի կարդացվում, սակայն գրերից հետքեր մնացել են։

№ 19. *Նույն մուտքի ճակատաքարի վրա.*

1 : Ի. Թ: ՈՁՁ: (ի) թագ(աւորութեան) Ռուզուքանա
2 դստեր Թա̄րի ես Վասակ որդի Դաւթի որդո Վա̄ս : ի
3 տանէ Բագրատունի : ի տոհմէ Դաւթա մարգարէի : ի փառս Ա̄յ կա–
4 տարեցի զեկեղեցիս զոր շինեցի ի ձեռն տն̄ Յոհ̄: եւ ըն–
5 ծաեցի զՄաղկնազուզի : քիւ կոպարովն ի վանքս : եւ հաւանութբ̄ եղբ–
6 արցս հաստատեցաւ ինձ պատարագ Յայտնութ̄ի եւ Զատիկն յի–
7 մ շինեալ մեծ եկ̄ որպես իմ հաւրն իւր շին փոքր եկեղեցիսն : գրե–
8 ցաւ եւ կնքեցաւ անուամբն Ա̄յ : յաւուր որում Վարագա հայրն Ղուկաս զՍբ̄
9 Նշանն ետ յեկեղ : արդ թէ ոք զմեր տուեալ գեւղերս ի մեր եկեղեցեացս հան–
10 ել ջանա եւ զմեր յիշատակն խափանել : թէ քրիստոնեա է ի Քէ յիւր ընտրել–
11 ոցն է նզոված : եւ թէ յայլ ազգէ յԱ̄յ եւ ի դենէ : եւ յառաջնորդաց իւրեանց
12 եւ մեր մեղացն պարտական յաւուրն դատաստանի ասացեն ամենայն
ա̄ր : եղիցի եղից(ի)

ԾՆԹ. 1. Այս արձանագրության սկզբի մասը, թվագրից հետո մինչև «ես Վասակ» խոսքերը, Մակար եպիսկոպոս Բարխուդարյանը «Արցախում» (էջ 337) բաց է թողել։

2. Առաջին շարքում հիշված Ռուզուքանը վրաց Ռուզուդան թագուհին է (1222—1245 թ. թ.), որ Թամարա թագուհու թոռն է և ոչ դուստրը։

3. Երկրորդ շարքի «Թա̄րի» կրճատ անունը վերծանում ենք «Թամարի», իսկ 12-րդ շարքի վերջում «ա̄ր» կրճատումն՝ իբրև «արարածք»:

№ 20. Եկեղեցու ներսում, հյուսիսային պատի վրա.

1 Ի Թվ. ՈՁ ընդ այս աշխարհս յոլովս հարա(ւ) գաւազանաւ ցասմանն Այ
գաւառն Խլաթա ի ձեռն Խորազմին եւ Թաթարին ընդ որս եւ մեծահռչակ սբ
2 ուխտն Վարագ [յիշ]եցեալ մեղաց մերոց յայսմ ամի ես Ղուկաս հայր Վարագա
առեալ զտիեզերահամբաւ սբ Նշանն զշնորհեալն
3 Այ ի փրկութ[իւն մար]դկան ի ձեռն Պատրոնիկեա եւ սբ Հռմսիմեացն եւ
Թոդկա գ. Ձ. ամ շրջեցա թափառեալ ի տեղո ի տեղ: ապա
4 ի կամս յառ[աջատ]ես խնամոցն Տն հասի ի Նոր բերդ առ Քասսեր իշխանն
Վասակ եւ յածաբնակ Անապատ կոչեցեալ վանքս եւ
5 ազդումն [ինչ եղեւ] առ իս հանոանալ սբ Նշանիս ի տեղոջս նկատեցի եւ
զգեղաղեշ եկեղեցիս արժանի հանգստեան սորա: եւ մեծարեալ ի բնաւ-
6 իցս առի զվանքս: եւ էտու զխաչս յեկեղեցիս Այ միջնորդութք եւ վկաութք
տն Յոհ. շինաւղի եկեղեցոյս առաջի հրշտակաց եւ մարդկան
7 եւ հաստատեցաւ ինձ ի տաւնի սրբոց առ. Պետ. եւ Պաւղսի: եւ Յոհ: եւ Յակ
զամեն եկ: պատ: արդ էր(է) ոք հանել ջանա աստի կապանս եւ անէծս
ժառանգեսցէ
8 յո[գի եւ] մարմին անբժշկելի ի սբ Նշանես եւ յամ*ենայն* *կամ*արարաց
Այ որչափ այս
եկեղ. չէն է մի ոք իշխեցէ զխաչս հանել կամ զիմ յիշատակս խափանել:
ապա թէ ոչ նախ
9 զինէ(ն) ջնջեա[լ է] ի կենաց գրոյն եւ յիշմանէն: Այ: ասասցեն հրշտակ եւ
մարդիկ եղիցի եղիցի:

ԾՆԹ. 1. 2-րդ և 4-րդ շարքերի անկյունավոր փակագծերի մեջ առնված մասերը վերծանված են ըստ Ջալալյանի։

2. 8-րդ շարքից «յամենայն կամարարաց» բառերի ոչ շղատառ մասի գրերը փորագրված են շարքից վերև և համարյա աննկատելի են։

* *№ 21. Նախորդ արձանագրության տակ, սաստիկ հողմահարված մի քարի վրա.*

1 Ի տաւնի ..... Գ: պատար(ագ) յին
2 ի .... սանին. Բ. պ-
3 ատ[արագ]...ն եւ նոիսա թէ
4 ոք [խափ]անէ դատի յԱյ
5 ք......, ի: Ա. Մխիթարա

* *№ 22. Նախորդի տակ.*

1 Ի տաւնի սբ. Քրիստափոր-
2 ի: Բ: ժամ: Ա: Մխիթարա: եւ
3 : Ա: Գորանղխտո: ով խափ-
4 անէ դատի յԱյ

* *№ 23. № 21-ի շարքում.*

1 Ի Հոգոգալըստ-
2 են: Բ: ժամ: Բ: եղբ-
3 արց Խաչատրո
4 եւ Խաչատուրին
5 որ խ(ա)փանէ դատի
6 Տէ

* № 24. *Հյուսիսային պատի վրա, խորանի մուտքի մոտ.*

1 Ի տաւնի սբ առաքելոց-
2 ն Պ(ե)տրոսի եւ Պաւղոսի : Ա:
3 պատարագ մատչի ի խոր-
4 անիս յանուն Մխիթարա
5 որ ոք խափանէ դատի ի
6 Տէ Թ : ՈՀԹ:

* № 25. *Աջ դասի խորանի մուտքից վերև, երկրորդ շարքի քարի վրա.*

1 Ի տաւնի սբ առաք-
2 ելոցն Փիլիպպոսի : Բ:
3 աւր ժամ : Ա : Ածատրո
4 եւ : Ա: Սիսաին անխափ-
5 ան : կատարիչքն աւրհնին

* № 26. *Նույն խորանի մուտքի ճակատաքարի վրայի խաչի շուրջը և թևերի մեջ.*

1 Յոհան — ու եւ Յա-
2 կոբա տաւն—ին : Ա : պատար-
3 ագն Աշո — տոյ առնե-
4 ն անխա — փան

* № 27. *Ձախ դասի խորանի մուտքից վերև.*

1 Յանուն Այ ես տր Յոհ : եր-
2 ամանաւ պատրոն Վասակա
3 եւ ամենայն եղբարցս ետու-
4 աք զսբ խորանս սբ Գրիգ-
5 որին տաւնին Իվանայ խայ-
6 չէնեցուն մի ոք իշխեց-
7 է խաբանել եւ որ անտգնիք-
8 ն տացէ *նմայ* մեղացն եւ
9 անցանացն պատասխանի

* № 28. *Նույն խորանի մուտքի ճակատաքարի վրայի խաչի կողքերին.*

1 Նոր կիր — ակէին : Ե :
2 պատարա — գն Ջուրջ-
3 ին առնեն ա-ն-խափան

* № 29. *Նույն խորանի մուտքից վերև, № 27-ի տակ.*

1 Ի տաւնի սրբոյն Գեորգա : Բ : ժամ
2 լինի յանուն Ասլան ափին : եւ Սիմեռա : ան-
3 խափան կատարիչքն աւրհնին յԱյ ամէն

* № 30. *Հարավային պատի վրա, խորանին մոտ.*

1 Սուրբոյ Խաչին : Գ : պ-
2 ատարագն Եղբէկին առնեն:
3 եւ : Ա : աւր Խաթունին անխափան:
4 : Բ : աւր Գրիգորոյ : եւ
5 : Ա : աւր ճայրերին . անխ-
6 ափան

** № 31. № 30-ից ցած, քիչ դեպի աջ.*

1 Ի տանի Թիոդոսի բաղ : Ա : աւր
2 ժամ Թողորին եւ խաբունին ան-
3 խափան

** № 32. Հարավ-արևմտյան վերին խորանի աստիճանների մոտ, խորանի պատին.*

1 Ի տանի : ս̅բ̅ : Ցակոբին
2 : Բ : ժամ : Ա : Հայրապետին
3 : Ա : խաբունին : խափանիչ-
4 ք[ն դատին] յԱ̅յ

** № 33. Հարավ-արևմտյան ցածի խորանի մուտքի ճակատաքարի վրա, կիսաշրջանաձև.*

1 Տր Ած ողորմի Աբրահամու ամեն

** № 34. Նույն խորանի մուտքի ճակատաքարի վրա, խաչի վերևը և կողքերին.*

1 Սրբոյն
2 Բարսղի հա : տանին : Ա̅ :
3 աւր պատարագ Աբրահամ-
4 ու : խափա — նիչքն
5 դատին — յԱյ

** № 35. Նույն խորանի մուտքից ձախ, աստիճանների տակ.*

1 Ի կամս Ա̅յ ես տ̅ր : Յո̅հ̅ : պարոն Վասակա : եղբ-
2 արցս կամ(ա)կցութբ : Գ : աւր պատարագ գրեցաք
3 երկուց հարազատաց Գրիգորո և միւս Գրիգորո
4 ի տանի ս̅բ̅ Ա̅ծածնին : յորմե հետէ գրեցաք
5 բէ որք խափանէ դատի ի Տ̅է̅ : Թ : ՈՀԹ

** № 36. Նույն խորանի մուտքի մոտ, արևմտյան պատի վրա.*

1 [Ի տ]ա[ն]ի Ա̅ծածնի : Ա :
2 ժամ : Բախտիկայ
3 անխ(ա)փան

№ 37. Արևմտյան պատին, նույն կողմի մուտքից աջ.

1 Ի տանի սրբոց Հռիփսիմենցն : Ե : աւր
2 ժամ լինի խաբունին Անեցոյ
3 դստեր մեծին Հեհուբ Վարհամա
4 եւ տիկին Նոր բերդիս որք խափանեն
5 դատին յԱ̅յ

№ 38. № 37-ի տակ.

1 Ի տանի ս̅բ̅ Յովաննու նաւասար-
2 դին : Ա : աւր ժամ Յսկա Անեցո
3 դպրի սնուցողիս խաբու-
4 նիս որք խափանէն դատին յԱ̅յ

* № 39. *Հյուսիս-արևմտյան ցածի խորանի ճակատաքարի վրա.*

1 Ս̄բ Գէորգա տաճին յայ-
2 ս խորանիս պատարագ մատչի
3 վաշին անխափան եւ ով խափա-
4 նէ դատի ի Տ̄է:

* № 40. *Նույն խորանի մուտքի մոտ, աստիճանների տակ.*

1 Ի տաճի ս̄բ Յակ : Ա : ար ժամ
2 Քուրա ծէրին Դաւթի սնու-
3 ցողի որք խափանեն դատին
4 յԱ̄յ

* № 41. *Հարավ-արևելյան վերին խորանի մուտքի ճակատաքարի վրա.*

1 Երեք-
2 երեւեան Ա̄ծութի յիշեա զ-
3 Վարդան ողորմութք
4 Ա : ժամ : նմա ի տաճի Վարդ(անանց)

№ 42. *Ըստ Մակար եպիսկոպոս Բարխուդարյանի (տե՛ս «Արցախ», էջ 336). Աստվածածին կաթողիկեի հարավային դռան ճակատաքարի վրա եղել է հետևյալ արձանագրությունը.*

«Շինեցաւ եկեղեցիս ձեռամբ Յովհաննէս վարդապետի հրամանաւ և իշխանութեամբ իշխանաց իշխանի Վասակայ որդւոյ.......»:

ԾՆԹ. Այս արձանագրության շարունակությունը կասկածելի վերծանության և արտասովոր բովանդակության պատճառով չենք կրկնում։

№ 43. *Կ. Ղաֆադարյանի հրատարակած արձանագրություններից, մի կոթողի վրա.*

«Ի թվին ՉԲ Ա̄ծ ողորմի Շատո որ ջուր բերեաց»:

*Առաջին անգամ հրատարակված արձանագրությունները նշված են * աստղանիշով։*